

'Je kon een speld horen vallen'

De ervaring heeft geleerd, dat een gast in de klas een waardevolle en leerzame bijdrage aan het onderwijsprogramma kan leveren. Zo'n

gast – vertellend over eigen belevenissen ('eerstehandservaringen') – heeft meer te bieden dan de leerkracht en zo'n gastles is voor veel leerlingen onvergetelijk. Zeker wanneer het onderwerp van de gastles een integraal onderdeel is van het onderwijsprogramma.

In het schema van beeldvormers van de hedendaagse en historische werkelijkheid in het didactiekboek *Verleden, heden, toekomst* neemt de werkelijkheid zelf de eerste plaats in.

Ofwel doordat de leerlingen vanuit de school naar de werkelijkheid gaan voor een excursie of veldwerk, ofwel door-

dat de werkelijkheid de school binnenkomt, bij voorbeeld in de vorm van een gast in de klas.

Didactisch gezien heeft zo'n gast in de klas iets spannends. Weet de gastspreker aan te sluiten bij de beginsituatie van de groep? Weet de gastspreker de juiste woorden te vinden? Weet de gastspreker de leerlingen aan te voelen en goed op ze te reageren?

Weet de gastspreker bij het onderwerp te blijven en ook nog binnen de afgesproken tijd?

Een grondig voorgesprek van de leerkracht met de gastspreker is een belangrijke voorwaarde, maar dan nog: de spanning over de uitvoering blijft.

Het pleidooi in *Verleden, heden, toekomst* (blz. 96-97 in de vierde druk van 2001) om door middel van gasten in de klas te werken aan beeldvorming van de hedendaagse en historische werkelijkheid wordt onderstreept door de brochure *Een gast in de klas* van Marianne Schuurmans. Ook zij ziet de

gast in de klas "niet als een los extraatje, maar als een essentieel, leerzaam onderdeel van het onderwijsprogramma ...". In korte hoofdstukjes wordt in *Een gast in de klas* ingegaan op vragen als 'Waarom een gast in de klas?' en 'Welke gasten?', en er worden adviezen gegeven voor de voorbereiding en de uitvoering (met praktische lijstjes van aandachtspunten).

Marianne Schuurmans bepleit nadrukkelijk een grote rol voor de leerlingen bij het uitnodigen van de gast en bij de voorbereiding van de gastles (ook dat levert waardevolle leerervaringen voor de leerlingen op).

Gastbemiddelaars

Gast sprekers kunnen uitgenodigd worden uit de directe kennissenkring van het schoolteam of uit de directe schoolomgeving. Er bestaan echter ook enige gastbemiddelaarsorganisaties. De Stichting Schrijvers School Samenleving bijvoorbeeld vormt al jarenlang een zeer succesvolle brug tussen jeugdboekenschrijvers en het onderwijs.

Meer gastdocent dan gast spreker zijn de leden van het Junior Team Europa van de Stichting Europa Centrum, die op VO-scholen lessen verzorgen over actuele Europese zaken.

Echte gast sprekers – vertellend over wat zij zelf beleefd en meegemaakt hebben, hun eigen belevenissen – levert het Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII.

Gast sprekers WOII

Het aantal gast sprekers, die zelf een actieve rol in de oorlogstijd gespeeld hebben, neemt jaarlijks af. Zo stierf onlangs Bob Cahen (geboren in 1918), die als overlevende van Auschwitz jarenlang op scholen verteld heeft over zijn oorlogservaringen en -herinneringen. Zijn ervaringen met de gastlessen op scholen liet hij ons na in de vorm van een boekje, waarin hij de meest gestelde vragen van leerlingen beantwoordt: *Was u bang in Westerbork? Vragen van kinderen aan Bob Cahen, overlevende van Auschwitz.*

Inmiddels is er een nieuwe groep gast sprekers: zij die de oorlog als kind beleefd hebben en over die jeugdervaringen kunnen vertellen.

Dergelijke gast sprekers over de Tweede Wereldoorlog kunnen aangevraagd worden bij het Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII, dat gevestigd is in de kantoren bij het Herinneringscentrum Kamp Westerbork. Coördinator van het Steunpunt is Erik Guns. In zijn bestand zitten zo'n 250 namen.

Erik Guns bemiddelt tussen scholen en gast sprekers, maar begeleidt de sprekers ook. Verspreid over een jaar draagt hij zorg voor zo'n tweehonderd gastlessen met een piekperiode vanaf eind februari tot halverweg mei.

De meeste aanvragen komen uit het basisonderwijs voor de groepen 7 en 8. Uit het voortgezet onderwijs komen de aanvragen vooral voor de derde klas. De koppeling van gast sprekers aan examenprogramma's komt maar heel sporadisch voor.

De gastlessen op de scholen worden uitgebreid geëvalueerd en deze evaluaties zijn uitermate positief: 'heel waardevol', 'onder de indruk', 'tijdens het verhaal kon je een speld horen vallen', met zo nu en dan een kritische opmerking. Niet alle gast sprekers houden de 'ik'-vorm vast door zich te beperken tot datgene wat ze zelf beleefd hebben omdat ze 'het verhaal' van de Tweede Wereldoorlog kwijt willen. Niet

Lidi Prins-Van der Kar op bezoek in de klas

In het eerste leerjaar van het Orthopedagogisch Didactisch Centrum (OPDC) van het Samenwerkingsverband VO/SVO Eemsmond (de voormalige SVO-LOM-school), bestuurlijk vallend onder het Noorderpoortcollege te Appingedam, besloten de leerkrachten tot een project over de Tweede Wereldoorlog rondom de *Anne Frankkrant*. Dank zij de bemiddeling van Erik Guns, de coördinator van het Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII, kon in het project ook een plaats ingeruimd worden voor iemand, die uit eigen ervaring over die tijd kon vertellen: mevrouw Prins-Van der Kar uit Coevorden.

Geboren in 1936 in Amsterdam behoort mevrouw Prins tot de nieuwe generatie gast sprekers: de gast sprekers, die als kind de oorlog beleefd hebben en daarover kunnen vertellen. De Joodse familie Van der Kar – vader kleermaker en moeder diamantslijper – moest naar het Kamp Westerbork, maar mocht terug naar Amsterdam omdat de Duitsers diamantslijpers nodig hadden.

Weer thuis besloten de ouders hun twee kinderen onder te laten duiken. Lidi kreeg onderdak bij een gezin in het Noordbrabantse Waalwijk. Net als haar broer overleefde zij de oorlog.

Haar ouders werden ten slotte toch weer weggevoerd en alleen haar vader keerde terug na een vreselijke tijd in Mauthausen.

We hadden afgesproken voor het station in Groningen om vandaar gezamenlijk in de auto de reis naar Appingedam voort te zetten. Onderweg wisselden we de nodige gegevens uit voor de gastles: informatie over de leerlingen en over hun leer- en gedragsproblemen, over hun voorkennis dank zij het project en de *Anne Frankkrant*, de inhoud van de gastles en de lengte ervan.

In het lokaal zaten ze al te wachten: vierentwintig leerlingen, die extra zorg krijgen in de vorm van leerwegondersteuning met een plus, lang niet allemaal lieverdjes, veelal ongestructureerd, snel uit de band springend, kortom veel aandacht vragend.

Na een korte instructie, ondersteund door een tijdbalk op het bord, vertelde mevrouw Prins-Van der Kar haar levensverhaal uit de oorlogstijd. Daarbij las ze voor uit een poëzie-album, waarin haar vader geschreven had nadat ze elkaar in 1945 weer gevonden hadden. De leerlingen luisterden aandachtig, meer dan drie kwartier! Geen moment verslapte de aandacht. Toen mevrouw Prins-Van der Kar haar verhaal afgesloten had, kwamen de vragen: eerst wat aarzelend, maar daarna vlot na elkaar. Vragen over feiten, maar ook vragen over gevoelens en emoties. Tot slot bedankten twee leerlingen namens de klas mevrouw Prins voor haar komst en voor haar verhaal: een leerling bood een cadeaubon aan, een andere leerling gaf haar een roos.

Kort evalueerden we op school en in de auto. Het was goed geweest. Mevrouw Prins-Van der Kar was tevreden over de aandachtige luisteraars en de openhartige vragenstellers. De leerkrachten waren dankbaar voor de bijzondere leerervaring voor hun leerlingen. En de leerlingen waren diep onder de indruk van het verhaal over een joods meisje, dat de oorlog overleefd had door ondergedoken te zijn in een voor haar vreemd gezin. Zo hadden de leerkrachten het zelf niet kunnen vertellen.

Literatuur

Cees van der Kooij, *Verleden, heden, toekomst* (Groningen: Wolters-Noordhoff, 2001⁴) 96-97.
Marianne Schuurmans, *Een gast in de klas* (z.pl.: De Akelei 2001²).
Bob Cahen, *Was u bang in Westerbork? Vragen van kinderen aan Bob Cahen overlevende van Auschwitz* (Hooghalen: Herinneringscentrum Kamp Westerbork 1999).

Adressen

Landelijk Steunpunt Gastsprekers WO II,
Erik Guns,
Herinneringscentrum Kamp Westerbork,
Oosthalen 8, 9414 TG Hooghalen,
tel. 0593-592600,
fax 0593-592546,
e-mail: hckampw@bart.nl

Stichting Europa Centrum, Riouwstraat 137,
2585 HP Den Haag, tel. 070-3508620,
e-mail: eurocen@worldonline.nl

Schrijvers School Samenleving, Huddestraat 7,
1018 HB Amsterdam, tel. 020-6234923.

altijd is de woordkeus afgestemd op de groep(en) en ook is er soms te weinig sprake van vertaling naar de leerlingen toe. Cruciaal is een voorgesprek over de beginsituatie: wat weten de leerlingen al en op welke kennis kan worden aangesloten? Het Landelijk Steunpunt Gastsprekers WO II stuurt de scholen een lijst met aandachtspunten voor het bezoek *Handig om te weten*. Toch gaat het wel eens mis: het voorgesprek komt er niet van en de klas blijkt onvoldoende beginkennis te hebben, waardoor het verhaal van de gastspreker in de lucht blijft hangen.

Eén van de gastsprekers rapporteert op zijn evaluatieformulier: 'Het voorgesprek ontbrak', 'geen voorkennis', 'geen afscheid: ik kon na mijn verhaal gewoon vertrekken. Geen begeleiding naar de deur ...'

In de scholenevaluaties wordt positief gewaardeerd dat de gastsprekers hun verhaal ondersteunen met voorwerpen. Zulke aanvullende beeldvormers geven het verhaal een meerwaarde. Maar niet iedere gastspreker beschikt over dergelijke authentieke materialen. Om gastsprekers met een koffertje replica's op pad te sturen gaat de coördinator – terecht – te ver. Dan liever een authentiek verhaal zonder voorwerpen.

Een levendig beeld van het verleden

Gastsprekers brengen een beeld van het verleden in de klas op een manier, die de leerkracht moeilijk zelf kan benaderen. Een vreemdeling in de klas werkt extra motiverend voor de leerlingen.

Gastsprekers zorgen voor belangrijke leerervaringen, zulke belangrijke, dat het de moeite loont om ze structureel een plaats te geven in het onderwijsprogramma.